תצא ב

א. אויפן פסוק[1] „כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" שטייט אין ספרי[2]: „בית — לרבות היכל",

אז די מעקה אויפן גג פון היכל המקדש[3] איז געווען (ניט נאר „לנוי"[4] וכיו"ב, נאר) א חיוב, מצות מעקה.

איז ידוע די שאלה[5]: דער דין איז, אז בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען פטור פון א מעקה, ווי די גמרא[6] דרש'נט „גגך . . למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות" — איז פארוואס איז דער היכל המקדש מחוייב במעקה?

ב. דער ראגאטשאווער[7] ענטפערט אויף דעם, אז דער חיוב מעקה איז חל (ווי עס שטייט אין ספרי[8]) „משעת חידושו"[9] — גלייך ווען דער בית ווערט געבויט (נאר איידער מ'הויבט אן אים נוצן[10]): און וויבאלד אז ביים מקדש איז דער דין[11] „בונין בחול ואח"כ מקדישין", קומט אויס, אז „בשעת חידושו" (ווען דער מקדש ווערט געבויט), האט ער נאך ניט קיין קדושה ובמילא איז ער דאן חייב במעקה.

דער תירוץ איז אבער צע"ג[12]:

א) דאס וואס בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען פטור ממעקה איז (ניט ווייל זיי זיינען „קודש"[13], נאר) ווייל זיי זיינען ניט „גגך" — זיי האבן ניט קיין בעלים[14]; וא"כ האט אויך היכל המקדש געדארפט זיין פטור ממעקה, ווארום כאטש ער ווערט נבנה בחול, ווערט ער אבער ניט דערמיט „גגך".

---

1) פרשתנו כב, ח.

2) אף שיש מוחקים זה — הרי נוסף ע"ז שכן הוא בדפוס ויניציא וכו' — כן הוא גם בכת"י הסיפרי (ראה הוצאות ר"מ א"ש, האראוויץ — הובאו באנצ' תלמודית מע' היכל ע' מח).

3) מדות פ"ד מ"ו. רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ד ה"ג.

4) כמו שפ' בספרי דבי רב לספרי שם.

5) ספרי דבי רב שם. מנ"ח מצוה תקמו. ועוד.

6) חולין קלו, א.

7) ראה הנעתק בצפע"נ עה"ת פרשתנו שם. צפע"נ להל' בית הבחירה שם (ירושלים תשל"ט) ובהנסמן שם.

8) פרשתנו שם.

9) כ"ה בילש"ס פרשתנו שם. ועוד. ובספרי לפנינו: חדשתו.

10) כן מפרש גם ברבינו הלל וספרי דבי רב לספרי שם. אבל בתולדות אדם שם: כשהוא חדש לו ויכנוס לדור בו.

11) מעילה יד, א.

12) נוסף על העיקר, שדין הנ"ל בספרי דחייב „משעת חידושו" הוא דעת יחיד, ולא הובא ברמב"ם כו' (ראה ספרי דבי רב שם. וראה מגדל עוז להל' רוצח ושמירת נפש פי"א ה"ג).

13) גבי מזוזה כתב הרמב"ם (הל' מזוזה פ"ו ה"ו) ש„פטורין לפי שהן קדש", אבל [נוסף לזה שגם בזה פירש בחת"ס (שו"ת יו"ד סרפ"א) שהטעם הוא לפי שאינם דירת הדיוט, ודוקא דירת הדיוט חייבת במזוזה ע"ש. ועיין ל' החינוך מצוה תכג — הרי] גבי מעקה לא הובא טעם זה (אבל ראה הערה הבאה). וברמב"ם (הל' רוצח כו' שם ה"ב) מפורש שנתמעטו מגגך „לפי שאינו עשויים לדירה", כדלקמן בפנים.

14) כפרש"י חולין שם — נעתק לקמן בפנים (ר"ס ג).

ואולי י"ל (בדעת הצפע"נ), ע"פ מ"ש במ"א (צפע"נ שו"ת וארשא סי' קיב. וראה שו"ת דווינסק ח"ב סי"ב) בביאור פרש"י זה, ד„דבר שבקדושה אין בו קנין עצם" — שזהו מחמת הקדושה שבו. וא"כ במקדש קודם שמקדישין אותו אין שייך טעם זה.

ולהעיר ממנ"ח שם: שאינן בית דירה מכש"כ היכל וגם הוא לגבוה ולא קרי גגך כי הוא של גבוה כמו שדרשינן בכל מקום שלך ולא של גבוה (אבל כותב זה רק בנוגע להיכל, ולא לביהכנ"ס כו' שאינם „של גבוה" כ"א דבני העיר. וראה לקמן סעיף ג).

מען קען ניט ענטפערן אַז תירוצו איז לויטן טעם הרמב"ם[15] — אַז דאָס וואָס בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען פטור ממעקה איז (ניט ווייל זיי באַלאַנגען ניט צו יחידים, נאָר) „לפי שאינן עשויים לדירה": משא"כ דער היכל וואָס בשעת בנינו איז ער נאָך „חול", קען ער דעמאָלט געוווצט ווערן לדירה, און דערפאַר איז ער מחויב במעקה,

ווייל[16] אע"פ אַז „בונין בחול ואח"כ מקדישין", וויבאַלד אַבער אַז עס ווערט געבויט לשם מקדש, איז מסתבר, אַז מען האָט זיך ניט משתמש געווען (אַדער — מען טאָר ניט משתמש זיין זיך) מיטן בית לצרכי הדיוט[17].

ב) אַ בית המחויב במעקה — אַז מ'האָט אים דערנאָך געמאַכט פאַר אַ ביהכנ"ס (וכיו"ב — בית הפטור ממעקה), ווערט במילא בטל חיוב המצוה דמעקה[18].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

רש"י[19] איז מסביר, אַז דאָס וואָס בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען ניט בכלל „גגך" איז ווייל „אין חלק לאחד מהן בו שאף לבני עבר הים הוא". דערמיט באַ־וואָרנט רש"י פאַרוואָס בתי כנסיות כו' זיינען אַנדערש פון אַ בית של שותפין:

דער דין איז, אַז בית של שותפין איז חייב במעקה, ווי די גמרא[9] זאָגט, אַז כאָטש פון וואָרט „גגך" איז משמע „דידך אין דשותפות לא", פונדעסט־ווייניקער, וויבאַלד דער פסוק טייטשט אויס דעם טעם פון מעקה — „כי יפול הנופל ממנו", און מצד דעם חשש איז ניט קיין נפק"מ צי ס'איז אַ בית של יחיד אַדער של שותפין, דעריבער איז אַ בית של שותפין מחוייב במעקה[20] —

ווערט דאָך לפ"ז קשה: מיט וואָס זיינען אַנדערש בתי כנסיות ובתי מדרשות וואָס ווערן יע נתמעט פון וואָרט „גגך"? אפילו אַז ס'איז ניט „גגך", מוז מען דאָך אַבער באַווייזן דעם חשש פון „כי יפול הנופל ממנו".

איז רש"י מסביר, אַז ביי בתי כנסיות ובתי מדרשות איז ניטאָ וועמען צו מחייב זיין: דער חיוב מעקה איז אויף די בעלים פון דעם בית (און ביי בית של שותפין — איז דער חיוב מעקה אויף יעדערן און אַלע שותפים), אַבער די בני העיר (וועלכע האָבן געבויט דעם ביהכנ"ס אַדער ביהמ"ד) אין חלק לאחד מהן אין ביהכנ"ס וביהמ"ד, ווייל „אף לבני עבר הים הוא"[21], איז במילא ניט שייך אַרויפצולייגן אויף זיי דעם חיוב צו מאַכן אַ מעקה.

ס'איז קיין סתירה ניט פון דעם וואָס מען געפינט, אַז לגבי אַנדערע דינים[22] ווערן די בני העיר יאָ פאַררעכנט ווי די

---

15) הל' רוצח כו' שם. וכ"ה בשו"ע חו"מ סתכ"ז ס"ג.

16) נוסף לזה שאא"פ לפרש כן בצפע"נ, שלא הביא שם דברי הרמב"ם.

17) ולהעיר מהאיסור לבנות בית בתבנית היכל (ע"ז מג, א. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז ה"י).

18) דבפטור ביהכנ"ס וכו' אין תנאי בזה שצ"ל נבנה מתחלתו לשם זה, ולא כשקנו בית (דירה) ועשאוהו ביהכנ"ס כו' — ומעשה רב.

19) חולין שם (בטעם הראשון. בטעם השני — ראה לקמן סעיף ה).

20) ובל' הרמב"ם הל' רוצח כו' שם: לא תלה אלא בנופל.

21) ובמילא אין חלק מבורר, או אינו שווה פרוטה ועוד. וראה לקמן הערה 31. ועצ"ע.

22) כמו גבי מזוזה ונגעים (אם יש בו בית דירה) — ראה יומא יא, ב ואילך (ועיין פרש"י שם יב, ר"א החילוק בין דכפרים לדכרכים. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' בית הכנסת ע' רא. וש"נ). וראה גם משנה נדרים (מח, ר"א) „ואסורים בדבר של אותה

בעלים פון דעם ביהכנ"ס כו' — ווייל לגבי חיוב מעקה איז נוגע (ניט נאָר דער קנין הגוף פון ביהכנ"ס כו', וואָס גע־ הערט בלויז צו די בני העיר, נאָר אויך) אַז דאָס איז זיינער אַ מקום לדור[23],

משא"כ בביהכנ"ס וואָס כל ישראל האָבן רעכט צו אַריינגיין און משתמש זיין זיך מיט יעדן בית הכנסת שבכל עיירות שבעולם[24]; ובלשון פון ראָגא־ טשאָווער[25]: „גבי מעקה . . תלי' בדירה ודירת בהכ"נ שייך לכל"[26].

ד. עפ"ז ווערט אויך רעכט פאר־ וואָס דער היכל המקדש איז חייב במעקה:

אין דעם מקדש האָבן אַלע אידן גע־ האָט אַ חלק, (כעין) שותפות: סיי אין דעם מקום המקדש, וואָס דוד המלך האָט געקויפט פון ארונה היבוסי מיטן געלט וואָס ער האָט געגומען פון אַלע שבטים[27]; און עד"ז דער מקדש גופא ווערט דאָך געבויט פון נדבות הצבור (און פונקט ווי אַלע אידן האָבן זיך משתתף געווען אין נדבת המשכן, איז מסתבר, אַז אַלע אידן האָבן זיך משתתף געווען אויך אין דער קופה ולשכה פון ווועלכער מ'האָט געבויט (אָדער בדק בית ה)מקדש):

23) שבזה תלוי הענין ד„יפול הנופל ממנו". וראה לקמן הערה 39.

24) ראה גם נמוק"י נדרים שם. וראה המובא באנציקלופדי' תלמודית שם.

25) צפע"נ מהד"ת פז, א. ועי"ג שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי"ג.

26) ומסיים „ואין נ"מ בין של כפרים לשל כרכים" (ראה הנסמן לעיל הערה 22).

ולהעיר מהשקו"ט אם שוכר חייב במעקה מה"ת (שד"ח כללים מע' המ"ם כלל קצה. ושו"נ). ואכ"מ.

27) ספרי (ורש"י) ראה יב, יד. זבחים קטז, ב. פרש"י יומא שם ד"ה אלא.

און אע"פ אַז בשעת דער יחיד גיט זיין נדבה אין דער קופה, איז עס באופן פון „ימסרם לצבור יפה יפה"[28] (ניט ווי ממון וואָס געהערט צו כמה יחידים בתור שותפות) — פונדעסטוועגן ווערט דורך דעם ניט נתבטל (לגמרי) דער חלק היחיד[29] (כידוע די ראי' אויף דעם פון בקשת משה (בקשר צו קורח ועדתו): „חלקם (בתמידי צבור) לא יקובל"[30]; און דערפאַר איז דער מקדש (עכ"פ) מעין שותפות דכל ישראל[31].

און וויבאַלד אַז יעדער איד האָט אַ חלק אין ביהמ"ק — כנ"ל (ובמכש"כ — פון תמיד), דעריבער זיינען די אידן[32]

28) ר"ה ז, ריש ע"ב. ושו"נ.

29) האריך בזה בצפע"נ בכ"מ (ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד, ושו"נ. אבל ראה השקו"ט בזה (שו"ת שם סי"ב־יג. ועוד) גם גבי ביהכנ"ס, דאף ששייך לכל (בני) העיר, נשאר בו חלק היחיד). וראה גם לקו"ש חי"ח ע' 112 ואילך.

30) פרש"י קרח טז, טו. מבמדב"ר פי"ח, י'.

31) כן מוכח ג"כ ממ"ש בפיה"מ נדרים שם גבי דבר של עולי בבל מותר: „דבר של עולי בבל הוא הדבר המשותף לכל עולי הרגל . . שבונין אותן . . מממון כל ישראל ויש לכל אחד מהם בהן קנין אלא שהוא מועט מאד אין חוששין לו" (כ"ה הלשון בתרגום קאפח. ועד"ז הובא במאירי שם (וכ"כ בפירושו הוא). ובפיה"מ לפנינו (הובא בתוי"ט): אין זה כ"א זכות מעט מאוד שאין לאחד מהם שום רשות). וגם להטעם (תוס', ר"ן, פי' הרא"ש, רע"ב ועוד שם) משום דהפקר הוי ולא דשותפין — היינו משום ד„לא נתנוהו להם להיות שותפין בו לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו" (תוס' שם).

— ומכיון שכל בנ"י משתתפים בממונם בבנין המקדש, לכם, חלקם במקדש (לענין חיוב מעקה) הוא יותר מהחלק שיש לכל ישראל בביהכנ"ס מחמת זה ש„דירת בהכנ"ס שייך לכל" (כנ"ל ס"ג מפרש"י והצפע"נ) — ראה לעיל הערה 21.

32) ואף שישראל מותר להכנס רק בעזרות ולא בהיכל שעליו המעקה* — ה"ז רק משום אור" דרבי"ע

*) אבל ראה לקמן הערה 39 — בנוגע לעליית וגג ההיכל.

נתחייב געווארן צו מאכן א מעקה וועז זיי האבן געבויט דעם ביהמ"ק[33].

און צו זיין מחוייב במעקה מוז ניט זיין „גגך" בשלימות ממש (וכנ"ל סעיף ג', אז אויך א בית של שותפים איז ניט קיין אמת'ער „גגך") און מען מוז באַווארענען דעם „כי יפול הנופל ממנו"[34].

ה. מען קען נאך אבער פרעגן:

דער חיוב מעקה איז דוקא בא א „בית דירה"[35] (ווייל אנדערש איז דאך „אינו זקוק לו"[36]; וואס (אויך) מטעם זה זיינען בתי כנסיות ובתי מדרשות פטור ממעקה, ווייל ביהכנ"ס „אינו בית דירה"[37] [ובפרט לדעת הרמב"ם וואס ברענגט נאך דעם טעם — „לפי שאינן עשויים לדירה"[38] — כנ"ל סעיף ב] —

און דער היכל איז דאך ניט א בית דירה?

ויש לומר בזה[39]: דער ענין הדירה איז פארבונדן בעיקר מיט אכילה, ווי דער דין ביי סוכה, וואו עס דארף זיין „תשבו

עלי' איסור התורה, ולא מצד חסרון בבעלות שלהם (ולהעיר מתוי"ט למשנה נדרים שם). ולכן יש לומר דגם ישראל מצ"ע מחויב במעקה כדי ש„לא יפול הנופל ממנו", ולא רק מפני שצריכים להשתתף בבנית כל ביהמ"ק.

33) משא"כ בביהכנ"ס כו' (שלא נבנה מקופת ציבור דכל ישראל) אין לחייב (רק) בני העיר בענין ששייך לכל ישראל. וצ"ע.

34) עוד י"ל — את"ל דמאמר חז"ל (שמו"ר פ"ל, ט) „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" (שהקב"ה מקיים מצוות התורה) הוא גם גדר בהלכה: ביהמ"ק הוא דירת הקב"ה• [ונק' „בית לה'" (הובא בהלכה — רמב"ם ריש הל' ביהב"ח), ואומר עליו „זאת מנוחתי" (תהלים קלב, יד. רמב"ם שם פ"א ה"ג), דירת קבע — לאחרי ואתהלך באוהל]: ולכן יש חיוב כביכול על הקב"ה לעשות מעקה על גג דירתו, ובנ"א עשאוה בשליחותו של הקב"ה.

[ויש לחלק בין זה למ"ש בשו"ת חת"ס (הנ"ל הערה 13) דאין חיוב מזוזה על ביהכנ"ס כי הוא דירה של קדש, „דירת גבוה", ודוקא דירת הדיוט חייבת במזוזה (ולא אמרינן בזה „מה שהוא עושה כו'") —

כי ענין המזוזה הוא קביעות שם ה' על פתח הבית, ואין צורך בזה ב„דירת גבוה ה' אלקי ישראל" (ל' החת"ס שם), משא"כ מעקה שענינו שמירת הבית ש„לא יפול הנופל ממנו", צ"ל גם בדירת הקב"ה (אם בנ"א משתמשים בו. וראה לקמן סעיף ה)].

•) ומ"ש בחת"ס (שבפנים ההערה) דגם ביהכנ"ס הוא „דירת גבוה" — היינו רק לענין „דירה" שצ"ל במזוזה, דדירת גבוה לא נק' דירה; משא"כ מעקה — תלוי ב„גגך" וביפול הנופל — כבפנים.

35) ספרי פרשתנו שם. רמב"ם הל' רוצח כו' רפי"א. שו"ע חו"מ ר"ס תכז. שו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' שמירת גוף ונפש כו' סעיף א.

36) רמב"ם שם (וראה הערה 38). שו"ע שם. וראה שו"ע אדה"ז שם.

37) רש"י חולין (הנ"ל הערה 19).

38) וצ"ע, לכאורה, דא"כ למה צריכים מיעוט מיוחד ד„גגך" — והרי „אינו זקוק לו" מכיון שאינו עשוי לדירה: ועכ"פ נלמד זה מ„בית" (כבספרי שם. וראה הגמ' שם). וראה סמ"ע שם סק"ה.

ויש לומר, דהו"א דביהכנ"ס וביהמ"ד נק' בית דירה, מכיון שמשתמש בו היחיד בקביעות לתפלה ותורה•, ולכן צ"ל מיעוט מיוחד (שגם הם בכלל „אינם עשויין לדירה").

39) גם י"ל להמ"ד דגגין של היכל לא נתקדשו (ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' גגין ועליות (ע' קלג) וש"נ), וא"כ מותרת ההשתמשות בם — והרי הפטור דאינו בית דירה הוא מפני שאין משתמשין על הגג (ראה שו"ע אדה"ז שם). ולהעיר משו"ת מבי"ט סק"י. שד"ח כללים מע' המ"ם כלל קצה (תקנה, ב).

ולהעיר דאת"ל שעליית ההיכל לא הייתה פתוחה להיכל צ"ע אם קדושתה כהיכל או כעזרה (ראה צל"ח פסחים פו, א. אנצ' תל' שם).

כן להעיר ממלכים (ב יא, ב ואילך) שהסתירו את יואש בחדר המטות — עליית בית קדש הקדשים (רש"י שם) — שש שנים.

•) להעיר דמדינא תדורו דסוכה — הוא גם בנוגע לת"ת (מקומות שנסמנו בהערה 40).

כעין תדורו״[40], אַז „עיקר מצות הישיבה בסוכה״ איז די אכילה בסוכה[41].

און דערפאַר איז מקדש אַ „בית דירה״, ווייל דאָס איז דער מקום קבוע אויף אכילת קדשים[42]; און אע״פ אַז אכילת קדשים איז נאָר בעזרה און ניט אין היכל (אויף וועלכן ס׳איז געווען די מעקה (על גגו)) — איז אַבער דער דין[43], אַז מען מעג

ויותר מזה — מען דאַרף און מען מוז (בשעת הדחק) עסן קדשי קדשים בהיכל.

[ס׳איז קיין קשיא ניט פון דעם וואָס בשעת הדחק מעג אַ ת״ח עסן אויך אין אַ ביהכנ״ס[44] (וכש״כ אין אַ ביהמ״ד[45]) און אפע״כ ווערן זיי ניט אַנגערופן „בית דירה״ כנ״ל — ווייל דאָרטן איז דער היתר מצד דעם וואָס אזא אכילה ושתי׳ (ושינה) איז דרך עראי, און דערפאַר הייסט עס ניט אַ „בית דירה״ אויף נתחייב ווערן במעקה, ווייל ס׳איז נאָר ע״ד ווי אַ דירת עראי (סוכה[46]; בית בחו״ל פחות מל׳ יום וואָס איז פטור ממזוזה[47]);

משא״כ אכילת קדשי קדשים, וואָס די אכילה איז אַ מצוה וואָס מצוותי׳ אחשבי׳[48] ובפרט אַז עס דאַרף זיין אין אַן אופן פון „למשחה — לגדולה״[49], איז דאָס אַן ענין של קביעות. תורה האָט געהייסן עסן ק״ק בהיכל (עכ״פ בשעת הדחק), איז עס אַ „בית דירה״[50].

ו. דער ביאור החילוק צווישן ביהכנ״ס כו׳ און ביהמ״ק (לגבי חיוב מעקה) בפנימיות הענינים — ווערט זיין פאַרשטאַנדיק לויטן ביאור ענין המעקה בעבודה רוחנית:

דער פירוש פנימי אין „ועשית מעקה לגגך גו׳ כי יפול הנופל ממנו״ איז: „גגך״ וווייזט אויף הגבהה וגאוה[51], און „ועשית מעקה לגגך״ מיינט, אַז מען מוז פאַרצאָמען און מגביל זיין די גאוה[52]; „כי יפול הנופל ממנו״ — ווייל מדת הגאוה איז דער שרש פון יעדער נפילה רוחנית, כידוע[53] אַז מדות רעות ביים אדם נעמען זיך פון זיין ישות וגאוה.

און דאָס איז אויך די הוראה כללית פון דעם וואָס אויך דער היכל דאַרף האָבן אַ מעקה:

---

40) סוכה כח, ב. וש״נ. טושו״ע (ודאה״ז) או״ח ר״ס תרלט.

41) שו״ע אדה״ז שם סי״ב. וראה טור שם. נ״כ השו״ע שם בסוף הסימן.

42) להעיר דישיבת מלכי בית דוד היא בעזרה (רמב״ם הל׳ ביהב״ח פ״ו ה״ו).

43) זבחים סג, א. ספרי קרח יח, י. רמב״ם הל׳ מעה״ק פ״י ה״ג. וראה מנ״ח מצוה קפד.

44) רמב״ם הל׳ תפלה פי״א ה״ו (וראה כס״מ שם). טושו״ע או״ח ר״ס קנא ונ״כ. וראה אנציקלופדי׳ תלמודית ע׳ בית הכנסת ע׳ קצה. וש״נ.

45) ראה רמ״א שם. וראה פרטי החילוקים בביהמ״ד לגבי ביהכנ״ס — אנציקלופדי׳ תלמודית ע׳ בית המדרש ע׳ ריא. וש״נ.

46) סוכה בתחלתה.

47) מנחות מד, א. טושו״ע יו״ד סרפ״ו סכ״ב. ב״י לטור שם. ש״ך שם.

48) ראה בכורות י׳, א. רש״י ד״ה חלה (ביצה כז, ב).

49) קרח יח, ח. זבחים צא, א (וש״נ).

50) והא דהיכל פטור ממזוזה, ה״ז מפני שהוא קודש (יומא יא, ב. רמב״ם הל׳ מזוזה פ״ו ה״ו). וגם לפמ״ש בחת״ס (כנ״ל הערה 13) שתלוי רק בענין דירה (של הדיוט) — יש לחלק בין שם „דירה״ לענין חיוב מזוזה, לשם „דירה״ גבי מעקה (שענינו השמירה שלא „יפול הנופל״). ולהעיר מסמ״ע חו״מ שם סק״ב. וי״ל שלכן צריך ריבוי מיוחד לחייבו במעקה — „בית לרבות היכל״ — כי לולא זה הו״א דאין זה בכלל „עשויין לדירה״.

51) להעיר ממחז״ל בנוגע לגג ביהכנ״ס ודבתי העיר (שבת יא, רע״א).

52) של״ה חלק תושב״כ סוף פרשתנו. וראה או״ת להה״מ פרשתנו עה״פ. ועוד.

53) ראה דרושים עה״פ ראשית גוים עמלק.

מען קען מיינען, אז די באַוואַרעניש פון אַ מעקה איז נויטיק נאָר אין די ענינים פון „בית של חול", וואָס זיין „גג" (גבהות וגאוה) איז פשוט'ע גאוה, היפך הקדושה:

בשעת עס רעדט זיך אָבער וועגן מקדש, וואָס איז כולו קודש — איז דאָך אויך דער גג המקדש אַן עבודה דקדושה: „ויגבה לבו בדרכי ה'"[54], וכמחז"ל[55] אַז אַ „ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה שבשמינית" — וואָס דאַרף מען דאָ באַוואַרענען — שזהו ענין המעקה?

איז די הוראה, אַז אפילו דער גג המקדש דאַרף האָבן אַ מעקה; און נאָכמער: אין מקדש גופא, איז די מעקה גע־וען אויפן גג ההיכל, און אויך פון דעם קודש הקדשים[56].

וואָרום אפילו ווען מ'האָלט שוין בתכלית העלי', מוז מען זיין געוואָרנט און געצאָמט דורך דעם הרגש הביטול; ואדרבה — „כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש"[57]: אפילו בשעת מ'האָלט ביי אַ דרגא וואָס גיט אַן אָרט צו מיינען אַז מ'איז שוין אַ „פאַרטיקע" כלי, אַזאַ וואָס איז נגמר געוואָרן בטהרה — דאַרף מען דאָן ערשט[58] האָבן „טבילה — אותיות ביטול[59] — לקודש".

ז. מעקה כפשוטה איז דאָך ניט (אַזוי) אויף פאַרהיטן זיך, נאָר (בעיקר) צו באַוואָרענען אַז אַ צווייטער זאָל ניט פאַלן פון „גגך".

ועד"ז איז אין ענין המעקה ברוחניות: די „מעקה לגגך" איז ענינה ניט נאָר צו אויסהיטן זיך אַליין פון אַ נפילה רוחנית, נאָר אויך צוליב אַ צווייטן אידן, אַז „גגך" — דיין גבהות וגאוה — זאָל ניט גורם זיין אַ נפילה רוחנית ביי אַ צווייטן.

בשעת אַ איד פאַרנעמט זיך מיט הפצת היהדות און מקרב זיין אידן לאביהם שבשמים —

וואָס דאָס איז אויך נכלל[60] אין „כי תבנה בית חדש" (לויט פנימיות הענין), אַז אַ איד זאָל זיך ניט באַגנוגענען מיט עבודת עצמו, נאָר ער דאַרף „אויפבויען" אַ בית לה', אויפשטעלן אַ גאַנצן שלימות'דיקן „בית", אַ סביבה וואָס זאָל זיין דורכגענומען מיט אידישקייט[61] —

און דערביי האָט ער גאוה, איז עס ניט נאָר אַ חסרון אין זיין עבודה (פרטית), נאָר עס קען גורם זיין אַ נפילה ביים צווייטן אויף וועמען ער דאַרף משפיע זיין. בשעת ער איז משפיע אויף דעם זולת מיט דברים היוצאים מן הלב, אַן קיין אייגענע פניות כו', איז מען בטוח אַז די דברים וועלן אויך זיין נכנסים אל הלב און פועל זיין פעולתם;

אויב אָבער אין זיינע רייד איז דאָ אַן אַרייַנמישונג פון ישות וגאוה, איז לבד זאת וואָס דאָס איז אַ שטערונג אין דער השפעה והצלחה פון זיינע רייד צו מקרב זיין דעם זולת, איז עס עלול צו

54) דה"ב יז, ו. תו"א צא, ב. קיט, ג ואילך. לקו"ת במדבר טו, ג. ועוד.

55) סוטה ה, א. וראה תו"א שם.

56) כמובן ממקומות שנסמנו בהערה 3.

57) משנה חגיגה כ, ב. וראה אוה"ת ויקרא (כרך ב) דרושים לפסח ע' תנה.

58) להעיר מתו"א שם (קכ, א) דשמינית שבשמינית צ"ל רק בתחלת העבודה אבל אח"כ צ"ל בביטול לגמרי. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שה. לקו"ש חכ"ב ע' 162 הערה 32.

59) אלא שנתחלף הוי' בה"א (סידור עם דא"ח כוונת המקוה בסופה — קנט, סע"ד).

60) גם בפשטות: הכנסת אורחים, יהי ביתך בית ועד לחכמים (אבות פ"א, מ"ד).

61) ראה בארוכה בזה — לקו"ש חי"ט ע' 210, 212.

גורם זיין דעם היפך דערפון — די גאוה אין זיינע רייד קענען נאָר מרחק זיין דעם שומע, ר״ל.

ועוד זאת באָוואָרנט דער פסוק — „כי יפול הנופל ממנו״, וכפי׳ חז״ל[62] „ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית . . אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב״:

א איד קען טענה׳ן, אז די נפילה פון צווייטן איז ניט זיין שולד, נאָר ווייל יענער איז „ראוי . . ליפול״, אַדער נאָך מער — „נופל״ כפשוטו, ער איז שוין א נופל[63]:

וועז דער צווייטער וואָלט געווען אַן איש ישר הולך, וואָלט ער מבחין געווען צווישן די אמת׳קייט פון זיינע רייד (וואָס זיינען ווערטער פון תורה) און די ישות כו׳ (של האדם) וואָס איז אין זיי אריינגעמישט, ע״ד מחז״ל[64] „תוכו אכל קליפתו זרק״[65]:

נאָר ווייל יענער איז שוין א נופל, דעריבער, וועז ער דערהערט אַן ענין פון ישות כו׳ פועל׳ט עס אויף אים א ירידה יתירה — היינט וואָס איז ער שולדיק אין דעם, אז ער זאָל דאַרפן באַווארענען זיין „גג״, אז דער וואָס איז שוין א „נופל״ זאָל ניט האָבן נאָך א גרעסערע נפילה?

זאָגט מען אים, אז ניט קוקנדיק וואָס יענער איז א נופל, ליגט אַבער אויף אים א חיוב צו פאַרהיטן, אז פון „גגן״ — פון דיין גג — זאָל ניט אַרויסקומען אויך די נפילה פון א נופל[66]; דו דאַרפסט ניט זיין פון די וואָס אויף זיי ווערט געזאָגט „מגלגלין . . חובה על ידי חייב״ — דער גורם צום צווייטנס נפילה.

ח. אויף דעם קען מען האָבן א טענה: וויבאַלד ער ווייס אז ער האָט ישות, איז צו וואָס זאָל ער זיך אריינ־לאָזן אין א ספק — צי ער וועט יע קענען אַדער ניט קענען מאַכן א „מעקה״ כדבעי, וואָס זאָל באַוואָרענען (זיינע אוו) דעם צווייטנס נפילה — ער וועט אינגאַנצן ניט פאַרנעמען זיך מיט „בנין הבית״, ובפרט — מיט אויפבויען אוז מקרב זיין א צווייטן אידן!

איז דער פסוק מקדים אוז אַלס א ברכה[67] „כי תבנה בית חדש״: א איד דאַרף בויען א בית לה׳ דורך אויפ־שטעלן אַרום זיך א סביבה פון אידיש־קייט, כנ״ל: אוז ער קען זיך ניט פאַר־לאָזן אויף אַנדערע, נאָר עס דאַרף זיין „בית חדש״: פאַר יעדן אידן איז צוגע־טיילט געוואָרן א חלק בעולם[68] וואָס ער דאַרף מברר זיין אוז ער דאַרף אין עם מחדש זיין — דערפון מאַכן א דירה לו ית׳. ער קען זיך ניט פאַרלאָזן אויף דער עבודה פון אַלע פריערדיקע דורות, אַדער אויף דער עבודה פון אַנדערע אידן שבדורו — נאָר עס ליגט אויף אים א חיוב גברא צו אויפבויען זיין חלק בעולם, וואָס דאָס איז זיין חידוש (אוז ניט א צווייטנס).

אוז דערפאַר, וועז ער טרעפט א צווייטן אידן — וואָס דאָס גופא איז

---

62) שבת לב, א. פרש״י עה״פ.

63) ראה פענח רזא כאן: הנפל חסר ו׳ . . לשון עבר. צרור המור כאן.

64) חגיגה טו, ב.

65) וע״ד קבל את האמת ממי שאמרו (פיה״מ להרמב״ם הקדמה לאבות. רמ״א בהקדמתו למחיר

66) כמו מעקה כפשוטו, דאף שראוי ליפול משי״ב, „עונש גדול למי שמסבב״ (בחיי כאן. וראה אלשיך כאן. מרג״ח פ״כ). ולהעיר מאגה״ק ר״ס כה (קלח, ב).

67) תנחומא הובא בפרש״י עה״פ.

(בהשגחה פרטית, ובמילא) אַ הוכחה אַז יענעס'ס בירור איז פאַרבונדן מיט אים — מוז ער זיך פאַרנעמען מיט אים.

אויב אפילו דער צווייטער איז אַ „נופל", און ביי עם איז דאָ „גגך" וואָס קען גורם זיין אַ (תוספת) נפילה ביים צווייטן — איז צי דערפאַר וואָס ביי עם איז דאָ ישות וגאוה, דאַרף פעלן ביי אַ צווייטן, ביי דעם וואָס זיין תיקון איז פאַרבונדן מיט עם? מאַך אַ מעקה און פאַרצאַם דיין ישות! ולא אתה בן חורין להבטל ממנה — פון פאַרנעמען זיך מיט אַ צווייטן אידן.

וכידוע דער סיפור פון חסידים בשם פון מיטעלן רבי'ן:

דער מיטעלער רבי האָט געמאַכט אַ תקנה אַז די חסידים וואָס פלעגן קומען קיין ליובאַוויטש זאָלן אויף זייער וועג צוריק אַהיים חזר'ן חסידות אין די שטעטלעך וואָס זיי גייען פאַרביי. האָט איינער אַ יונגערמאַן אַ חסיד — וואָס פלעגט חזר'ן חסידות בטוב טעם — זיך פאַרקלאַגט פאַרן מיטעלן רבי'ן, אַז ביים חזר'ן חסידות דערפילט ער אַ רגש גאוה, וויל ער אויפהערן צו חזר'ן חסידות. האָט אים דער מיטעלער רבי געענטפערט: „אַ ציבעלע[69] זאָל פון דיר ווערן, אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן"!

ט. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין דעם חילוק צווישן ביהכנ"ס כו' און בית המקדש:

דער ענין פון בית הכנסת ובית המדרש איז — עבודת התפלה ולימוד התורה, וואָס דאָס איז די עבודה רוחנית פון דעם מענטשן אין זיך און מיט זיך: משא"כ ביהמ"ק דריקט אויס כללות עבודת האדם[70] — ניט נאָר די עבודה מיט זיך, נאָר אויך (ואדרבה — בעיקר) די עבודה פון „דירה בתחתונים", צו מאַכן פון ענינים גשמיים און וועלט בכלל אַ דירה לו ית'.

וואָס דערפאַר איז איינע פון די עבודות עיקריות אין מקדש — די עבודת הקרבנות[71], מעלה זיין די בהמה וכו' גשמית להי, און עס איז דאָ אכילת כהנים ואכילת בעלים, וואָס איז אַן ענין פון עבודת הבירורים.

ועד"ז איז כללות ענין המקדש צו משפיע זיין אויף דער וועלט אַרום, וואָס דערפאַר זיינען די חלונות המקדש גע־ווען „שקופים אטומים" כדי אַז „אורה" זאָל לייכטן און באַלייכטן דעם חוץ און זיין אַן עדות „לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"[72].

און וויבאַלד אַז דער תפקיד עיקרי פון מעקה איז צו באַוואָרענען דעם „יפול הנופל ממנו" — אַ צווייטן וואָס איז אין אַ דרגא פון „נופל", ועד"ז ביי זיך, וועט מ'איז פאַרנומען מיט דער עבודה וואָס איז פאַרבונדן מיט יורד זיין פון דער אייגענער מדריגה און פאַרנעמען זיך מיט בירור העולם („תבנה בית חדש")[73] —

דעריבער מוז אַ ביהכנ"ס וביהמ"ד, ביי וועלכע דער מענטש איז אויס־

---

69) להעיר שטעמו בפ"ע מר, אבל מתבל המאכל.

70) ראה גם לקו"ש חט"ז (ע' 293) לענין ג' תרומות המשכן, שבהן נרמזו ג' סוגי עבודה דתורה עבודה וגמ"ח. וראה שם ע' 297.

71) ויתרה מזה ברמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו: מ"ע לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות וחוגגין אליו כו'. — ראה גם לקו"ש שם ע' 479 ובהנסמן שם.

72) מנחות פו, ב.

73) ראה בארוכה בזה — לקו"ש חי"ט שם (ע' 210 ואילך).

געטאָן פון עניני העולם, ניט האָבן קיין מעקה.

משא"כ ביהמ"ק וואָס טוט אויף אין גשמיות העולם — און אין עבודה רוחנית איז דאָס די עבודה פון בויען אַ בית לה', מאָכן פון דער סביבה אַ דירה לו יתּ' — ביי דעם פאָדערט זיך די באַ־וואַרעניש פון מעקה[74].

74) להעיר מבעה"ט, צרור המור ואלשיך כאן — שמפרשים „כי תבנה בית חדש" על הביהמ"ק. ע"ש.

אעפ"כ איז דער תכלית השלימות פאַרבונדן מיט בית המקדש דוקא, ווייל דורך דער עבודה דוקא פירט זיך אויס די כוונת הבריאה, אַז ס'וועט „תבנה בית חדש" — מען שטעלט אויף אַ דירה לו יתּ' בתחתונים,

און דורך דעם איז מען אויך זוכה צום בנין בית המקדש השלישי, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ מטות תשמ"א)